

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ УСТОЙЧИВИТЕ СЛОВОСЪЧЕТАНИЯ С ПРИЛАГАТЕЛНИ ЗА ЦВЯТ В БЪЛГАРСКИЯ И НОВОГРЪЦКИЯ ЕЗИК

Христина Г. Марку
Тракийски университет „Демокрит“

OBSERVATIONS ON PHRASEOLOGICAL UNITS INVOLVING ADJECTIVES OF COLOUR IN BULGARIAN AND IN MODERN GREEK LANGUAGE

Hristina G. Marku
Democritus University of Thrace

This article is a comparative analysis of the fixed nominal phrases based on structural model ‘colour adjective + noun’ in Bulgarian and Modern Greek languages. There is significant evidence about constructions that represent the whole spectrum of degrees of fixedness, in both languages. The main focus of the analysis is on the semantic and syntactic functions of colour adjectives in fixed phrases.

Key words: colour terms, adjectives, free phrases, fixed phrases, fixedness, degrees of fixedness

1. Обект, цели и характер на изследването

Настоящото изследване е посветено на познатия и винаги актуален проблем за цветообозначенията като езиково кодирана семиотична система, разглеждан във връзка с устойчивата им съчетаемост и семантичното им преосмисляне в езика. Особеното място на цветовете лексика занимава оформилата се „лингвистика на цвета“, диференцирано подхождаща към проблематиката на цвета в еволютивен, когнитивен, лингвокултурологичен, семиотичен план и т.н. Интересът към езиковата концептуализация на цветовете не е нов в славистиката (вж. Токарски 1995, Гжегорчикова, Вашакова, ред. 2000, Вежбицка 1990, 1996, Рахилина 2008), могат да се посочат и редица балканистични изследвания, насочени към търсене на особените етнокултурни

кодове, скрити в цветообозначенията (вж. изследванията на Алмалех 1997, Петрова 2011, Асенова, Дукова 2011).

Корпусът включва номинални фрази с различна степен на устойчивост, изградени от съществително и прилагателно за цвят, представляващи изключително продуктивен структурен модел, като се има предвид и тенденцията за интензивно навлизане и в двата изследвани езика на неологизми, най-често калкирани интернационализми. Предназначеният за анализ езиков материал поражда редица предварителни въпроси: на първо място е определението и обхватът на понятието устойчивост, свързани от своя страна с проблема за критериите и степените на устойчивостта.

Съпоставителният аспект на изследването има за цел да хвърли светлина върху една не особено изследвана област¹. Една от задачите на изследването е отчитането на структурната и семантичната симетрия, случаите на пълен или частичен изоморфизъм, а оттам и проекциите върху теорията и практиката на превода.

2. Проблемът за устойчивата съчетаемост на прилагателните за цвят

Съчетанията със структурен модел „прилагателно за цвят + съществително“ ($A_{\text{colour}} + S$) представят целия спектър от възможности откъм степен на застиналост – от свободни словосъчетания, през полузастинали колокации до напълно устойчиви фразеологизми. Според редица изследвания (Кръстева 2013, Юдина 2006) в най-голямо количество са представени многокомпонентни формации от междинната, преходна зона между свободните словосъчетания и фразеологизмите, при които параметрите на устойчивостта се реализират в нееднаква степен и по различен начин (Кръстева 2013: 37). Само една незначителна част от устойчивите словосъчетания удовлетворяват всички необходими условия, определящи наличието на явлението устойчивост.

Проблематиката на устойчивостта като езиково явление естествено е обект на оживено обсъждане и в гръцката лингвистика, в редица работи се подчертава необходимостта от преодоляване на терминологичното многообразие, от установяване на точни критерии за определяне на устойчивите фрази, на степените на застиналост и т.н. (Анастасиади-Симеониди, Ефтимииу 2006, Мини, Фотопулу 2009, Моциу 2007)².

¹ Съпоставително изследване върху цветовата лексика в двата езика – български и новогръцки – не ни е известно.

² Наличието на терминологично многообразие е свидетелство за продължаващото търсене на точното определение на явлението: *παρωμένες και ημιπαρωμένες*

Определяща в интересуващите ни композита е семантично-функционалната характеристика на прилагателното за цвят: при устойчивите словосъчетания прилагателното име придобива нови, различни семантично-синтактични характеристики: „Анализът на тези характеристики показва, че става въпрос за две различни логико-семантични структури на двата различни типа словосъчетания, а не просто за преносната употреба на съответното прилагателно за цвят, както твърде често лексикографските пособия посочват“ (Кръстева 2013: 33). Предметът се свързва с външен за него признак, обединявайки две различни когнитивни полета, в резултат на което се обособява ново понятие, нова референциална категория, като ролята на прилагателното за цвят е да обозначи онзи категориален признак, който разграничава новото видово понятие, назовано от именното словосъчетание, от родовото понятие, чийто носител е определяемото съществително (пак там). Устойчивите словосъчетания са надредна категория, която включва словосъчетания, притежаващи различна степен на семантична и структурна обвързаност (фразеологизми, устойчиви съставни названия и термини, обичайни словосъчетания или колокации) (пак там: 18 – 19).

Независимо от предлаганите различни критерии за отграничаване на свободните и устойчивите словосъчетания, налага се впечатлението, че не съществува точно обособена граница между тях, не е възможно във всички случаи абсолютното им разграничение и е по-уместно да се говори за континуум от степени на изява на различните параметри на устойчивостта (пак там: 36 – 37).

3. Дистрибуция на прилагателните за цвят в устойчивите словосъчетания:

Като се опираме върху схемата на Б. Бърлин и П. Кей (1969: 5 – 7) за базисните термини за цвят и тяхната еволюционна последователност, не е трудно да бъде емпирично предвидена в приблизителни рамки активността и честотата на поява на основните цветови лексеми в устойчивите съчетания. Според дистрибутивно-статистическия анализ, извършен от Ж. Кръстева, най-голяма честота в изследваните два езика (български и френски) има прилагателното *бял*, следвано от

εκφράσεις, στερεότυπες εκφράσεις, ιδιωτισμοί, φράσεις, εκφράσεις, φρασεολογισμοί, συνεμφανίσεις, συνάψεις, κλπ. По-голямата част от гръцките лингвисти приемат основното подразделяне на идиоми и „обвързани“ или „ограничени“ съчетания (*δεσμευμένες/περιορισμένες συμπαραθέσεις (ή συνάψεις) (idioms – restricted collocations)*).

черен. За българския език поредното по честота прилагателно е *червен*, следват устойчивите словосъчетания с форманти прилагателните *жълт* (90), *син* (64) и *зелен* (48) (вж. Кръстева 2013: 22).

По отношение на новогръцкия език разполагаме с частични наблюдения върху фразеологизми с прилагателни за цвят: от общо 45 фразеологични единици най-многобройни са тези с компонент *черно* (*μαύρο*) и *бяло* (*άσπρο*), и то в съотношение 22 към 8, следвани от *жълто* (*κίτρινο*) (4), *червено* (*κόκκινο*) (3) и *зелено* (*πράσινο*) (2), а стилистичният синоним на бялото *λευκό* е регистриран само в 2 единици (вж. Хиоти 2010).

В работата си включваме словосъчетания с цветообозначения за бяло, черно, зелено, червено и жълто, показващи най-активно участие като компоненти на структурния модел, който е обект на вниманието ни.

4. Обхват на устойчивост

Докато при свободните атрибутивни конструкции прилагателното приписва на предмета референт определен цетови признак, както той съществува в реалния физически свят, то устойчивите словосъчетания се опират на ограничения в съчетаемостта на съществителното с колороними: не всяко съществително е възможно при всяко прилагателно за цвят, не всяко съществително е възможно изобщо при прилагателно за цвят. Ще привлечем за сравнителен анализ онези словосъчетания, които показват пълен или поне частичен обхват на устойчивост. При частичен обхват на устойчивост са преосмислени термините за цвят в резултат на метафоричен или метонимичен пренос. В основата им е приписването на цвят на обекти, за които цетовият признак е нерелевантен. От особено значение за възможната, но нетипична съчетаемост с прилагателно за цвят е лексикално-семантичната принадлежност на именните компоненти – названия на артефакти, физически предмети и явления, абстрактни имена и др. При пълен обхват на устойчивостта се преосмисля и номиналният компонент, като при тези словосъчетания се проявява най-ярко параметърът семантична непрозрачност, т.е. невъзможността значението на устойчивото словосъчетание да бъде изведено непосредствено от значенията на неговите компоненти (Кръстева 2013: 38 – 39). Интересно е да се потърсят прояви на културни универсалии, но и на конкретна специфика, степени на реализация в изследваните езици, съвпадения и разминавания, симетрия и асиметрия.

4.1. Словосъчетания с частичен обхват на устойчивост

4.1.1. В рамките на устойчивите словосъчетания основният смислообразуващ компонент е прилагателното за цвят, което е наточено с определени функции, като най-типичната семантична му функция е категоризиращата. С такава функция прилагателното за цвят може да участва в словосъчетания, различаващи се по степен на устойчивост, но и по степен и начин на преосмисляне и придобиване на нови значения.

Съчетаемостта на прилагателните за цвят не е свободна и е в основата на устойчивия характер на словосъчетанията. Ограничения в съчетаемостта са възможни в случаите, когато прилагателното, съчетано обикновено с артефакти и физични обекти и явления, изпълнява видообразуваща (категоризираща) функция, но на практика нямаме пораждане на ново значение или понятие. В голяма част от атрибутивните конструкции с прилагателно за цвят цветообозначението изпълнява „различителна“ функция, когато обектите съществуват в множество екземпляри и се различават или противопоставят по цвят: например отделянето на видови от родови понятия: *бяла бреза, бял бор, черен бор* (Рахилина 2008: 170 – 171). Цветообозначението в този случай е в голяма степен конвенционално, но не е преосмислено – в действителност хлябът не е напълно бял или черен, виното не е бяло и т.н.

бълг. *бял хляб, черен хляб, бяло вино*³, *червено вино, бяла плът, бяла робиня*

гр. *ἀσπρο ψωμί, μαύρο ψωμί, κόκκινο κρασί, ἀσπρο κρασί* (*ερυθρός/λευκός οἶνος*)⁴

³ *Vin blanc, vino blanco* – специално за съчетанието *бяло вино* е възможно влияние от френски (и други европейски езици), където прилагателното *blanc* описва и безцветни, лишени от цвят обекти, или още по-широко, липса на определени характерни особености: макар и нетипични, някои семантични калки от този вид са навлезли в български и гръцки език: *бял стих, λευκός γάμος* и т.н. (вж. Кръстева 2013, Рахилина 2008: 174).

⁴ По-подробно по въпроса за разграничаването, определението и прагматичните значения на характерната за новогръцкия език опозиция книжовно // народно равнище вж. у Анастасиади-Симеониди, Флятурас (2003). Тази особеност е в сила и по отношение на термините за цвят: „Новогръцкият език, за да обозначи един и същ цвят, разполага с двойки езикови знаци, единият от които е маркирано [+книжовно], а другият [– книжовно]“ (Анастасиади-Симеониди 1987: 394). В сила е стиловата диференциация и разпределянето на функциите между двете основни прилагателни за бял и червен цвят: *λευκός* „... запазено за терминологични (и по-абстрактни) клишета, докато *ἀσπρος* (< лат. *asper* ‘грапав, груб на допир и вид’, *aspra* ‘дребна монета в античността’, срв. *Ανδριώτης*) се вписва по-добре в общобалканските употреби“ (Асенова, Алексова 2008: 12) и *ερυθρός*

В анализа включваме именни съчетания, при които е семантично преосмислен поне единият от компонентите. При свързването на цветовете прилагателни със съществителни, назоваващи обекти с нерелевантен признак за цвят (*черен ден, зелена енергия, жълта гостенка*), когато е налично семантично преобразуване, новото понятие задължително придобива и определени оценъчни измерения. Оценъчността може да се прояви като основен или конотативен елемент от значението на словосъчетанието, може да бъде поставена в рамките на общото противопоставяне „добро/лошо“ (Вежбицка 1996), но може да бъде свързана с конкретна оценъчна сфера – емоционална, морална, утилитарна, екзистенциална и т.н.⁵

Широк спектър на интерпретации е представен в устойчивите именни съчетания с прилагателно *черен*. В системата на символите черното е цвят, който „създава усещане за непрозрачност, сгъстяване, тежест [...], който бележи тъгата, песимизма, огорчението или нещастията [...]: черен ни е животът, обземат ни мрачни мисли, бял ден не можем да видим...“. Черното се свързва и „със злото и безсъзнателното... имам тъмни помисли, черната му душа, черна овца, причернява ми пред очите...“ (Шевалие, Геербрант 1996/2, 586, цит. по Асенова, Алексова 2008: 10).

Отделните значения на черния цвят, придобивани в рамките на устойчивите словосъчетания, биха могли да се групират приблизително по следния начин:

- черен = лош

бълг. *черна душа, черна точка* (лоша оценка), *черна магия/бяла магия*

гр. *μαύρη ψυχή / καρδιά, μαύρη/λευκή μαγεία*

- черен = злочест, нещастен

бълг. *черен час (ден), черна чужбина*

гр. *μαύρη ώρα (μέρα), μαύρη ξενιτιά*

- черен = злокобен, трагичен

бълг. *черен хумор, черна хроника* (свързана с трагични събития)

гр. *μαύρο χιούμωρ, μαύρο χρονικό*

- черен = неприятен, мръсен

бълг. *черна работа* (трудоемка, мръсна и неприятна), *черна истина*

(стр. *έρυθρός*) от индоевр. **reudh*, и по-късното новогр. *κόκκινος* [kókinos] (по данни от *Ετομολογικό λεξικό της Νέας ελληνικής γλώσσας* (Бабиньотис 2009: 501).

⁵ По въпроса за езиковата оценъчност вж. Пузинина (1991), Серебреникова (2011), Генов-Пухалева (2003).

гр. *μαύρη αλήθεια* (жестока, неприятна, неудобна истина)

● черен = скрит, непознат, нелегален, незаконен, забранен

бълг. *черна кутия* (*black box*), *черна дупка* (*black hole*), *черна каса* (безотчетни пари), *черна борса*, *черен списък*

гр. *μαύρο κουτί*, *μαύρη τρύπα*, *μαύρη εργασία* (незаконна, нелегална работа), *μαύρη αγορά*, *μαύρη λίστα*

Семантичните преобразувания на прилагателното *черен* в повечето случаи са обвързани в задължителни опозиции с *бял* – дотолкова, че не могат да се разглеждат изолирани и извън тях. Почти закономерно на словосъчетанията с прилагателно *черен* съответстват такива с прилагателното *бял*, с полюсно противоположна семантика: със значение на *бялото* като ‘добро, положително, щастливо’: *черна завист/бяла завист*, *черно/бяло духовенство*, *черен кахър/бял кахър*⁶.

При опозицията *черен кахър/бял кахър* се поставя знак за обща оценка „лош/добър“, но се оформя и противопоставяне по интензитет на преживяването: тежък, труден/лек, преодолим. Под подобен общ знаменател би могло да се постави и противопоставянето *черно/бяло духовенство*.

В словосъчетанията, основани върху концептуализирането на *бял* като ‘липса, отсъствие’, може да бъде установена известна разлика между двата езика, дължаща се на известно количествено превъзходство на калкираните „европеизми“ в гръцкия език в сравнение с българския:

бълг. *бяла бюлетина*, *бял стих*, *бяло поле*, *бели петна*

гр. *λευκή επιταγή* (букв. ‘бял чек’, с непопълнена сума), *λευκό ψηφοδέλτιο* (бяла бюлетина), *λευκός στοίχος*, *λευκός γάμος* (бял, формален брак), *λευκή νύχτα* (букв. ‘бяла нощ’, без сексуален контакт)⁷, *λευκό παρελθόν*, *λευκό μητρώο* (букв. ‘бяло минало, досие’)

⁶ Срв. и англ. *blacklist/whitelist*. Отбелязано е, че в балканските езици опозицията бяло/черно обобщено изразява основната семантична опозиция добро/зло, *виждам бяла бога* ‘постигам щастлив (достоеен) живот’ (Асенова, Алексова 2008: 14). Срв. още *белая кость/черная кость* в руски език (знатен и незнатен произход, принадлежност към висшия социален слой или към простолюдието), както и древнославянските божества Белобог (покровител на доброто и светлината) и Чернобог (владетел на тъмнината и злото). Конкретно за опозицията *черен/бял* в българската фразеология – у Недкова (2003).

⁷ Срв. с френски език и концептуализирането на бял/blanc като ‘липса, отсъствие, несъществуване’: *coup blanc*, *mariage blanc*, *examen blanc*, *nuit blanche* (Кръстева 2013: 40). Вж. още и значенията на прилагателното „белый“ или „обеленный“ в руските говори като „освободен от данъци“ (белая земля, белое место – церковная земля); белые крестьяне – „освободени от данъци и налози“ (Завялова 2007).

Червеното и зеленото също участват във формирането на оценъчни противопоставяния, които маркират конкретни ценности и антиценности в рамките на общата оценъчност „добро/лошо“.

- зелен = незрял

Зеленото се асоциира с началния стадий от зреенето на плодовете в природата, когато обикновено имат зелен цвят: *зелено грозде, зелени домати*. Следващата стъпка на метафоричния пренос „зелен – незрял“ е „зелен – неопитен, млад, необучен“, където присъства и отрицателна оценка, отнесена към идеята за неопитност, незавършеност, недостигане на желан резултат:

бълг. *зелен новобранец, зелена глава*

Трябва да се отбележи, че точно този метафорична концептуализация на зеленото като незрялост, неопитност, липсва в новогръцкия език.

- зелен = разрешен, легален, законен, правилен

бълг. *зелена улица, зелена светлина, зелена карта*

гр. *πράσινο φως, πράσινη κάρτα*

- зелен = полезен, безопасен, чист, екологичен

Основан върху асоциации на зеленото като цвят на живите растения (чийто антоним е жълтият цвят), т.е. зеленият цвят е цветът на живота на планетата.

бълг. *зелена енергия, зелени активисти, зелена инициатива*

гр. *πράσινη ενέργεια, πράσινη ανάπτυξη* (букв. *зелено развитие*)

- червен = опасен, тревожен, предупредителен

Докато зеленото е цветът на правилното, законното, безопасното и позволеното, обратно, червеният цвят е на забраната, на опасността, на предизвикателството:

бълг. *червена карта, червена линия, Червена книга, червена лампичка (светлина), червен плащ*

гр. *κόκκινη κάρτα, κόκκινη γραμμή, Κόκκινο βιβλίο, κόκκινο λαμπάκι, κόκκινο πανί*

Асоциативната връзка ‘червен – основен, главен, представителен’ не се проследява в разглежданите езици, с изключение на калкираното съчетание *червена нишка* (фр. *fil rouge*, рус. *красная нить*)⁸.

Както се вижда от приведените примери, основният брой колорации представляват калкиинтернационализми, навлизаци интензив-

⁸ Асоциирането на червения цвят с понятия като представителност, почетност, парадност е характерно за руския език: *красный угол, красное крыльцо, красная лавка* (Даль, В. *Толковый словарь живаго русского языка*. <http://slovardalja.net/>)

но в езиците през последните десетилетия. Те са с фиксирана универсална семантика и употреби в типични контексти. Към тази група принадлежат и словосъчетанията с прилагателно *жълт*, натоварени с отрицателна оценка:

бълг. *жълт печат, жълта преса (Yellow Press), жълт вестник* – скандален, сензационен, булеварден
гр. *κίτρινος τύπος*

4.1.2. В част от словосъчетанията с компонент *черен* ролята, изпълнявана от прилагателното, не се вписва напълно в обичайната категоризираща функция. В тези словосъчетания прилагателното, запазвайки връзката си с културните символни значения на черния цвят, служи за означаване на степента на проявление на определен признак, качество, свойство. Т.нар. „интензифицираща“ функция на прилагателното е свързана със семантичната категория степен и по-точно със значенията за абсолютна степен и представлява особен тип квантификация. В ролята на интензификатори могат да се проявяват малък брой прилагателни за цвят, а за българския език това е изключително черният цвят (Кръстева 2010: 127 – 128).

Носител на признака е съществителното, прилагателното за цвят определя степента на проявление. Преосмисляне на прилагателното във функцията на интензификатор става на базата на асоциациите на черното с наситеност, интензивност на негативните емоционални състояния (Кръстева 2010). Трябва да се отбележи очевидната избирателност на прилагателното *черен* във функцията на интензификатор по отношение на съществителното: свързва се най-добре с абстрактна лексика, назоваваща емоционални, интелектуални, морални понятия:

бълг. *черен песимизъм, черна неблагодарност, черна мъка, черна завист, черна клевета, черна лъжа, черна робия*

гр. *μαύρη απαισιοδοξία, μαύρη αχαριστία, μαύρος καημός, μαύρη ζήλια, μαύρη συκοφαντία, μαύρο ψέμα, μαύρη δουλεία, μαύρη μαυρίλα* (букв. *черна чернилка*), *μαύρο χάλι* (букв. *черен хал*)

В същото цитирано изследване (Кръстева 2010) за прилагателното *бял* е предложена полюсно противоположна функция на „дезинтензификатор“, и то в единствен по рода си пример в българския език: *бял кахър*. В други езици (албански) също са отбелязвани подобни придвижвания на бялото към пълна десемантизация и превръщането му в най-общ маркер за положително отношение (вж. Асенова, Алексова 2008).

4.2. Словосъчетания с пълен обхват на устойчивост

Значително по-рядко се срещат словосъчетания със семантична деривация, простираща се и върху двата компонента – адекватен и номинален. Голяма част от тях представляват сложни названия и термини, които се определят като нефразеологични устойчиви словосъчетания поради изпълняваната от тях първична номинационна, а не образно-експресивна функция, дори в случаите на пълна семантична трансформация на компонентите им.

Най-многобройни и при тази група са съчетанията с *черно* и *бяло*:

бълг. *бяла врана*⁹, *бял свят* (щастлив, хубав живот)¹⁰, *бяла робиня* (проститутка)

гр. *λευκή περιστερά* (ирон., букв. *бяла гълъбица*), *άσπρη μέρα* (щастлив, честит живот), *λευκή δουλεία* (white slavery) (проституция)

бълг. *черен свят* (злочест, нещастен), *черна овца* (black sheep), *черна станция* (човек, източник само на негативни коментари)

гр. *μαύρος καβαλάρης* (букв. *черен конник*, на основата на митологични представи за смъртта), *μαύρο πρόβατο*, *μαύρος σταθμός*

бълг. *червени фенери* (публичен дом)

гр. *κόκκινα φανάρια*

На основата на абсурда е съчетанието *πράσινα άλογα* (букв. *зелени коне*) в гръцкия език със значение за нещо несъществуващо, невъзможно. В българския език жълтият цвят участва в евфемизма *жълтата гостенка* (туберкулоза).

5. Някои изводи

И в двата езика при конструкциите със структурен модел „прилагателно за цвят + съществително“ (A_{colour} + S) количествено преобладават словосъчетанията с частичен обхват на устойчивост – т.е. с преосмисляне само на прилагателното за цвят, но не и на съществителното. Значително по-малко на брой са цялостно преосмислените словосъчетания със семантично трансформирани адекватни и номинални компоненти.

От прегледа на съпоставяните единици може да се заключи, че универсалното доминира над етноспецифичното. Освен принадлежността на езиците към общ културен ареал трябва да се отчете като фактор и съвременната епоха, която позволява все по-широкото навлизане на калкирани „цветови интернационализми“ от общ източник, обикновено от английски език. Преобладаващата част от симетрични-

⁹ Калка от латинското *alba avis*, *albus corvus* (приписва се на поета сатирик Ювенал).

¹⁰ Срв. рус. *белая полоса* (щастлив, благополучен период от живота).

те композита в българския и гръцкия език се дължат именно на факта, че представляват калкирани конструкции, битувачи под същата форма и семантика в повечето европейски езици.

Приложнолингвистичното значение на подобни съпоставителни изследвания за чуждоезиковото обучение, за теорията и практиката на превода е безспорно и това е един от аспектите, в които конкретните наблюдения биха могли да се окажат особено полезни.

ЛИТЕРАТУРА

- Алмалех 1997:** Алмалех, М. *Цветовете в балканския фолклор. Езикът на цветовете*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1997.
- Алмалех 2006:** Алмалех, М. *Корени. Семиотика на цвета*. София: Велес, 2006.
- Анастасиади-Симеониди, Флятурас 2003:** Анастасиáδη-Συμεωνίδη, Α. & Α. Φλιάτουρας (2003). Η διάκριση [λόγιο] και [λαϊκό] στην ελληνική γλώσσα, In: *Πρακτικά του 6-ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής γλωσσολογίας*, <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/>
- Анастасиади-Симеониди, Ефтимии 2006:** Анастасиáδη-Συμεωνίδη, Α., Ευθυμίου, Α. *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η Διδακτική της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Αθήνα, Πατάκη, 2006.
- Анастасиади-Симеониди 1987:** Анастасиáδη-Συμεωνίδη, Α. Ονόματα δηλωτικά χρώματος της Κοινής ΝΕ Συμβολή λεξικολογική“. In: *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα-Πρακτικά της 8ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.*, Απριλίου 1987, Θεσσαλονίκη, σ. 391 – 413.
- Асенова, Алексова 2008:** Асенова, П., В. Алексова . Физическото и душевното състояние на човека според няколко балкански метафори. В: *Съпоставително езикознание XXXIII*, 2008, кн. 2, с. 5 – 17.
- Асенова, Дукова 2011:** Асенова П., У. Дукова. Homo balcanicus в мрак и на светлина. // *Балканският спектър: от света к цвету*, Москва: Пробел-2000, 2011, 9 – 15.
- Бърлин, Кей 1969:** Berlin, B., and Paul Kay. *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. University of California Press, 1969.
- Вежбицка 1990:** Wierzbicka, A. The Meaning of Color Terms: Semantics, Cultures and Cognition. // *Cognitive Linguistics*, 1990, vol. 1, №1, 99 – 150.
- Вежбицка 1996:** Wierzbicka, A. *Semantic, Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Генев-Пухалева 2003:** Генев-Пухалева, И. *Оценъчни фразеологични единици в български, новогръцки и полски език*. Автореферат на дисертация за присъждане на научната и образователна степен „доктор“. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2003.

- Гжегорчикова, Вашакова, ред. 2000:** Grzegorzczkowa R., Waszakowa K. (eds.). *Studia z semantyki porównawczej (nazwy barw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne)*. Warszawa: UW, 2000.
- Димопулу 2012:** Δημοπούλου, Β. Στοιχεία για την εννοιολογική θεμελίωση και τη γνωστική λειτουργικότητα των νεοελληνικών ιδιωματικών εκφράσεων: παραγείγματα από το σημασιολογικό πεδίο της φύσεως. // Z. Gavriilidou, A. Efthymiou, E. Thomadaki & P. Kambakis-Vougiouklis (eds.). *Selected papers of the 10th ICGL, 2012*, 773 – 782. Komotini/Greece: Democritus University of Thrace.
- Завьялова 2007:** Завьялова, Н. А. *Фразеологизмы с компонентом цветообозначения как отражение японской, русской и английской языковых картин мира*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. УГПУ, Екатеринбург, 2007.
- Кръстева 2010:** Кръстева, Ж. Игра на цветовете в устойчивите словосъчетания на български и френски език – за една специфична употреба на прилагателното за цвят. // *Езици и култури в диалог. Традиции, приемственост, новаторство*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2010, 127 – 131.
- Кръстева 2013:** Кръстева, Ж. *Устойчиви словосъчетания с прилагателни имена за цвят в българския и френския език*. Автореферат на дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2013.
- Мини, Фотопулу 2009:** Μίνη, Μ. & Α. Φωτοπούλου. Τυπολογία των πολυλεκτικών ρηματικών εκφράσεων στα λεξικά της Νέας Ελληνικής: όρια και διαφοροποιήσεις. // *Selected Papers from the 18th ISTAT*, 2009, 491 – 503; http://my.enl.auth.gr/18thSymposium/48_Mini_Fotopoulou.pdf
- Моциу 2007:** Μότσιου, Ε. Αντιπαραθετική φρασεολογία: από τη θεωρία στην πράξη, η περίπτωση του ιδιωτισμικού πεδίου της „εξαπάτησης“. // *8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας*, Ιωάννινα, 30 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων; http://www.linguist-uoi.gr/cd_web/docs/-greek/032_motsiouICGL8.pdf.
- Недкова 2003:** Недкова, Е. За опозицията бял/черен в българската фразеология (лингвокултурологичен аспект). // *Научни трудове на РУ*, том 40, серия 10.2, Русе, 2003, 26 – 30.
- Петрова 2011:** Петрова, А. Об эмоциях, их „доме“ и цвете (взгляд на зеленый и красный гнев в балканских языках). // *Балканский спектр: от света к цвету*. Москва: Пробел-2000, 2011, 86 – 94.
- Пузинина 1991:** Puzynina, J. Jak pracować nad językiem wartości? // *Język a Kultura, tom 2. Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*. Pod red. Jadwigi Puzyniny i Jerzego Bartmińskiego. Wrocław: Wiedza o Kulturze, 1991, 129 – 137.
- Рахилина 2008.** Рахилина Е. В. *Когнитивный анализ предметных имен. Семантика и сочетаемость*. Москва: Русские словари, 2008.

- Серебренникова 2011:** Серебренникова, Ε. Ключевые понятия аксиологического анализа. // *Лингвистика и аксиология. Этносемиометрия ценностных смыслов*. Москва: Тезаурус, 2011, 27 – 41.
- Токарски 1995:** Tokarski, R. *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*. Lublin: Wyd. UMCS, 1995.
- Τому 2003:** Θώμου, Π. Κριτήρια διάκρισης των λεξη(λογι)κών συνάψεων (lexical collocations) από τις στερεότυπες φράσεις (idioms) στις ρηματονοματικές δομές. // *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, Ρέθυμνο, Κρήτη; <http://www.philology.uoc.gr/conference/6thICGL>, 2003.
- Χιοτι 2010:** Χιώτη, Α. *Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, PhD diss., 2010.
- Юдина 2006:** Юдина, Н. В. *Лексическая сочетаемость в когнитивном аспекте (на материале конструкции „прилагательное + существительное“)*. Москва, PhD diss., 2006.

ΡΕΧΝΙЦΙ

- Бабиньотис 2009:** Μπαμπινιώτης Γ., Ετοιμολογικό λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας. Ιστορία των λέξεων. Κέντρο λεξικολογίας, 2009.
- ЛКН 2002:** Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, Θεσσαλονίκη, 2002.
- Трессидер Д. С.** *Словарь символов*. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/-Culture/JekTresidder/#К